

Huitfeldt, Anniken, 2023: "the Foreign Minister's foreign policy statement",
stortinget.no 21. mars
<https://www.stortinget.no/nn/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=92425>
(reading date 23.03.2023)

Secretary of state Anniken Huitfeldt [10:05:41]: 164 years ago, in 1859, the American Edward Drake drilled an oil well at the city of Titusville in the northeast corner of Pennsylvania in the United States. Drake's oil well became the world's first commercial oil well and is considered by many to be the start of the oil age.

With the oil came Nye technology that utilises the energy in the oil in new ways. We got internal combustion engines, we got cars and planes, and we got two world wars that taught us that access to oil and technology is tantamount to power. Oil became a key resource for business and nations ' growth and path to prosperity.

Access to oil also influenced the geopolitics of the major powers and almost all countries ' foreign policy. We got a new industry that itself generated millions of jobs and great fortunes to individuals, companies and also states. Drake's well marked the beginning of a global transition – economic, political, and also geopolitical. Oil changed the world in ways no one anticipated in 1859.

109 years later, in 1968, when the world had long since become deeply dependent on oil and gas, but before Norway had become an oil nation, a 34-year-old Iraqi, Farouk al-Kasim, came to Norway. The oil geologist from Basra was one of those who urged Norway to manage the assets in a different way than other oil States. The values had to benefit the community. Farouk was central in the preparation of the first white paper on Norwegian oil Management, in 1971, where he and other talented bureaucrats – such as Jens Evensen, Leif Terje Loedesol, Carl August Fleischer and Arve Johnsen – performed a masterpiece in the establishment and development of Public Administration in an area no Norwegians at that time had knowledge of.

The oil age has led to growth, prosperity and opportunities for Norway, and the values have benefited the community. It wasn't because of luck, it was because of good decisions. It was not obvious that we should make the very choices we did, and there have been disagreements along the way, but they are choices that have taken care of the interests of the communities, rather than the fortunes of the few.

Norway's prosperity and security would not have been possible without clear, predictable rules of the game and a well – functioning international order where right takes precedence over power-an order to which Norway has also

contributed through the development of international law such as the law of the sea and international trade regimes.

The history of the oil age is nearing its final chapters. The climate crisis and the destruction of nature mean that we must change the long-term course, while the international order that has served us well is under pressure. Although you rarely see all the long – term consequences of the events when you are in the midst of them, we sense the contours of a new major transition to a new energy policy reality and with a new security policy reality-a transition that may be even more extensive than the one that started with Edward Drake's oil well 164 years ago.

In addition to the changed security policy landscape in Europe, this transition – and thus also foreign policy in the years ahead – will be characterised by the interplay between three mutually reinforcing developments. The first is the energy crisis, the second is the green shift, and the third is changes in the global economy.

The war in Ukraine has highlighted our energy vulnerability and also accelerated the green shift. States do not want to depend on authoritarian, unpredictable leaders who use energy supplies as a means of pressure. Russia is no longer the major gas exporter to Europe. Faster green transition has become more important for energy security going forward.

Developments affect the relationship between countries and regions. We are seeing increasing polarisation and competition between the US and China, characterised by more protectionism and less free trade. We see a world that is becoming increasingly divided, not only politically, but also economically and security policy. We see a greater willingness to preserve and strengthen regional rather than global economic cooperation. This will change value chains and access to raw materials and technology, including other raw materials and other technology than what is in demand today. At the same time, we see authoritarian trends and pressure on democracy in an increasing number of countries, including here in Europe.

The Foreign Service and foreign policy have always been changing. As the world changes, our priorities also change. We want to be there where we can best promote and also strengthen Norwegian interests, but we cannot copy the Home Guard's motto: "everywhere – always". We can't do everything, we have to prioritize.

Traditionally, Norway has had a large degree of bipartisan agreement on foreign policy. It has its great advantages. For example, we are receiving very positive attention in other countries for having managed to unite around a support

program for Ukraine – where we commit ourselves together over time, across the parties.

The disadvantage of broad consensus is perhaps that there is sometimes too little debate about what are important priorities. Some foundations are unshakable, such as our security policy anchoring in NATO. Other factors we cannot influence, such as the fact that Norway is located far to the North and is a neighbor of Russia.

Foreign policy is fresh, not frozen. As the world changes, our options for action also change, even if our fundamental interests remain fixed. We are therefore launching today a broad discussion on the priorities of foreign policy. The project has been named Respons, and the opening conference, which started at 9 o'clock this morning, and where the prime minister gave a speech, forms the starting shot for this discussion, which will take place all over Norway. Through a series of conferences, we seek input on the formulation of a forward-looking foreign policy, with emphasis on what Norway will prioritise in the years to come. We have a lot of knowledge throughout this country, expertise we will use. I also hope that others in this chamber will contribute to this important discussion.

We do this because we need to think hard about what the changes we are experiencing mean for us. We are f.ex. we are good at Russia, but we don't have enough knowledge about China. That is why we need the Research Centre for geopolitics, which we have recently announced and which will start up this year. The centre will strengthen Norwegian expertise on international power relations and great power positions, with emphasis on China.

Nye problemske demands new knowledge, for history never repeats itself, but one is greatly deceived if one does not know and know one's history. To think that what is happening now, we have seen before, so we can only act accordingly, it can lead us very wrong.

When I made my foreign policy statement last year, I painted a bleak picture of what lay ahead. I wish I could be more optimistic today, but unfortunately I can't.

A year has passed since Russia began its brutal war of aggression, with assistance from Belarus. Russia is now an unpredictable and aggressive neighbor that ignores international law and uses military force to achieve its goals. So far, the war has not gone as Russia had expected. They made a strategic misjudgment regarding the defense capability of the Ukrainian people, their willingness to defend and, not least, their cohesion. They also misjudged Europe's response.

Let there be no doubt that the sanctions matter. In February this year, Russia's tax revenues from oil and gas fell by 46 percent. compared to pre-war levels. In St. Petersburg alone, more than 24,000 companies have been shut down over the past year.

The outcome of the war is far from decided. The situation is unpredictable and can change quickly. Continued Western military support is vital for Ukraine, and Russia's warfare could be protracted. There is nothing to suggest that Putin has given up the goal of wiping out Ukraine's sovereignty, state and nation foundations.

We see a Russia that is moving in an increasingly totalitarian direction. All opposition is either crushed or exiled. The number of political prisoners and detainees is also increasing. Independent media outlets are closed. Civil society organizations are being forced to disband. Powerful repression means that only a small number now speak out. Currently, we see few signs that the Russian regime is unstable, but rapid upheavals in countries with authoritarian regimes have happened before, and it can happen again.

At the same time, China has still not distanced itself from Russia's illegal invasion and warfare. That's worrying. China is a major power and a permanent member of the UN Security Council. We and our allies have warned China that any arms deliveries to Russia will have major consequences for relations with Europe.

Almost 18 million people – 40 percent. of the Ukrainian population-in need of emergency humanitarian assistance. Now the new Nye Ukraine appropriations will be put into effect. They will bl.a. go to convoys of lifesaving aid – shelter, food and medicine-to the most War-vulnerable areas through the UN system, to health clinics through the Red Cross, to mine clearance and refugee reception centres through Norwegian and international humanitarian organisations, and to critically important budget support, energy support and infrastructure rehabilitation through the World Bank and the European Development Bank.

The willingness of the Ukrainian people to help those who have lost their homes and livelihoods is impressive, but the longer the war lasts, the more demanding it becomes for the Ukrainian authorities to attend to the needs of the civilian population. At the same time, we do not forget about other crises that also require our attention. Our contributions to Ukraine have not been at the expense of other humanitarian aid.

The importance of the security guarantee through NATO has now become even clearer. More military forces are available and on shorter alert than before the war. This has to be bl.a. to protect our Eastern allies.

Huitfeldt, Anniken, 2023: "Utenriksministerens utenrikspolitiske redegjørelse",
stortinget.no 21. mars
<https://www.stortinget.no/nn/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=92425>
(Lesedato 23.03.2023)

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [10:05:41]: For 164 år siden, i 1859, boret amerikaneren Edward Drake en oljebrønn ved byen Titusville i det nordøstlige hjørnet av Pennsylvania i USA. Drakes oljebrønn ble verdens første kommersielle oljebrønn og blir av mange regnet som starten på oljealderen.

Med oljen kom ny teknologi som utnytter energien i oljen på nye måter. Vi fikk forbrenningsmotorer, vi fikk biler og fly, og vi fikk to verdenskriger som lærte oss at tilgangen til olje og teknologi er ensbetydende med makt. Olje ble en nøkkelressurs for næringsliv og nasjoners vekst og vei mot velstand.

Tilgang til olje ble styrende også for stormaktenes geopolitikk og nær sagt alle lands utenrikspolitikk. Vi fikk en ny næring som i seg selv genererte millioner av arbeidsplasser og store formuer til individer, selskaper og også stater. Drakes brønn markerte starten på en global overgang – økonomisk, politisk og også geopolitisk. Oljen endret verden på måter som ingen forutså i 1859.

109 år seinere, i 1968, da verden for lengst var blitt dypt avhengig av olje og gass, men før Norge var blitt en oljenasjon, kom en 34 år gammel iraker, Farouk al-Kasim, til Norge. Oljegeologen fra Basra var en av dem som ivret for at Norge måtte forvalte verdiene på en annen måte enn andre oljestater. Verdiene måtte komme fellesskapet til gode. Farouk var sentral i utarbeidelsen av den første stortingsmeldinga om norsk oljeforvaltning, i 1971, hvor han og andre dyktige byråkrater – som Jens Evensen, Leif Terje Løddesøl, Carl August Fleischer og Arve Johnsen – utførte et mesterstykke i etablering og utvikling av offentlig forvaltning på et område ingen nordmenn den gang hadde kunnskap om.

Oljealderen har ført til vekst, velstand og muligheter for Norge, og verdiene har kommet fellesskapet til gode. Det skyldtes ikke flaks, det skyldtes kloke politiske valg. Det var ikke åpenbart at vi skulle ta nettopp de valgene vi gjorde, og det har vært uenighet underveis, men det er valg som har ivaretatt interessene til fellesskapene, framfor formuene til de få.

Norges velstand og trygghet hadde ikke vært mulig uten klare, forutsigbare spilleregler og en velfungerende internasjonal orden hvor rett går foran makt – en orden som også Norge har bidratt til gjennom utvikling av folkerett som havrett og internasjonale handelsregimer.

Historien om oljealderen nærmer seg de siste kapitlene. Klimakrisen og naturødeleggelsene gjør at vi må endre den langsiktige kursen, samtidig som den internasjonale ordenen som har tjent oss vel, er under press. Selv om man sjelden ser alle de langsiktige konsekvensene av hendelsene når man står midt oppi dem, så aner vi konturene av en ny stor overgang til en ny energipolitisk virkelighet og med en ny sikkerhetspolitisk virkelighet – en overgang som kanskje blir enda mer omfattende enn den som startet med Edward Drakes oljebrønn for 164 år siden.

Foruten det endrede sikkerhetspolitiske landskapet i Europa vil denne overgangen – og dermed også utenrikspolitikken i årene framover – bli preget av samspillet mellom tre utviklingstrekk som også gjensidig forsterker hverandre. Det første er energikrisen, det andre er det grønne skiftet, og det tredje er endringer i den globale økonomien.

Krigen i Ukraina har synliggjort vår energisårbarhet og også akselerert det grønne skiftet. Stater ønsker ikke å være avhengig av autoritære, uforutsigbare ledere som bruker energitilførsel som et pressmiddel. Russland er ikke lenger den store gasseksportøren til Europa. Raskere grønn omstilling har blitt viktigere for energisikkerheten framover.

Utviklingstrekkene påvirker forholdet mellom land og regioner. Vi ser stadig større polarisering og konkurranse mellom USA og Kina, kjennetegnet av mer proteksjonisme og

mindre frihandel. Vi ser en verden som blir stadig mer delt, ikke bare politisk, men også økonomisk og sikkerhetspolitisk. Vi ser større vilje til å bevare og styrke regionalt framfor globalt økonomisk samarbeid. Det vil endre verdikjeder og tilgangen til råvarer og teknologi, også andre råvarer og annen teknologi enn hva som etterspørres i dag. Samtidig ser vi autoritære strømninger og press på demokratiet i stadig flere land, også her i Europa.

Utenrikstjenesten og utenrikspolitikken har alltid vært i endring. Når verden endres, endres også våre prioriteringer. Vi ønsker jo å være der hvor vi best kan fremme og også styrke norske interesser, men vi kan ikke kopiere Heimevernets motto: «Overalt – alltid». Vi kan ikke gjøre alt, vi må prioritere.

Tradisjonelt har vi i Norge hatt en stor grad av tverrpolitisk enighet om utenrikspolitikken. Det har sine store fordeler. For eksempel får vi veldig positiv oppmerksomhet i andre land for at vi har klart å samle oss om et støtteprogram for Ukraina – hvor vi forplikter oss sammen over tid, på tvers av partiene.

Ulempen med bred enighet er kanskje at det av og til blir for lite debatt om det som er viktige prioriteringer. Noen grunnfjell er urokkelige, som vår sikkerhetspolitiske forankring i NATO. Andre forhold kan vi ikke påvirke, som at Norge ligger langt mot nord og er nabo til Russland.

Utenrikspolitik er ferskvare, ikke frysevare. Når verden endres, endres også våre handlingsalternativer, selv om våre grunnleggende interesser ligger fast. Vi lanserer derfor i dag en bred diskusjon om prioriteringene i utenrikspolitikken. Prosjektet har fått navnet Respons, og åpningskonferansen, som startet klokka 9 i morges, og hvor statsministeren holdt en tale, danner startskuddet for denne diskusjonen, som vil foregå over hele Norge. Gjennom en serie av konferanser ønsker vi innspill til utformingen av en framtidsrettet utenrikspolitikk, med vekt på hva Norge skal prioritere i årene som kommer. Vi har mye kunnskap i hele dette landet, kompetanse vi vil bruke. Jeg håper også at flere i denne salen vil bidra i denne viktige diskusjonen.

Vi gjør dette fordi vi må tenke godt gjennom hva de endringene vi nå opplever, betyr for oss. Vi er f.eks. gode på Russland, men vi har ikke nok kunnskap om Kina. Derfor trenger vi forskningssenteret for geopolitikk som vi nylig har utlyst, og som vil starte opp i år. Senteret skal styrke norsk kompetanse om internasjonale maktforhold og stormaktsposisjoner, med hovedvekt på Kina.

Nye problemstillinger krever ny kunnskap, for historien gjentar seg aldri, men man blir kraftig lurt hvis man ikke kjenner og kan sin historie. Å tro at det som nå skjer, har vi sett før, så vi kan bare handle deretter, det kan føre oss veldig galt av sted.

Da jeg holdt min utenrikspolitiske redegjørelse i fjor, tegnet jeg et dystert bilde av hva som lå foran oss. Jeg skulle ønske jeg kunne være mer optimistisk i dag, men det kan jeg dessverre ikke.

Ett år er gått siden Russland startet sin brutale angrepskrig, med assistanse fra Belarus. Russland er nå en uforutsigbar og aggressiv nabo som ignorerer folkeretten og bruker militær makt for å nå sine mål. Hittil har ikke krigen gått slik Russland hadde forventet. De gjorde en strategisk feilvurdering når det gjelder det ukrainske folks forsvarsevne, deres forsvarsvilje og ikke minst deres samhold. De feilvurderte også Europas respons.

La det ikke være tvil om at sanksjonene har betydning. I februar i år falt Russlands skatteinntekter fra olje og gass med 46 pst. sammenlignet med nivået før krigen. I St. Petersburg alene er mer enn 24 000 selskaper lagt ned det siste året.

Utfallet av krigen er langt fra avgjort. Situasjonen er uoversiktlig og kan endre seg raskt. Fortsatt vestlig militær støtte er avgjørende for Ukraina, og Russlands krigføring kan bli langvarig. Det er ingenting som tyder på at Putin har gitt opp målet om å utsette Ukrainas suverenitet, stats- og nasjonsgrunnlag.

Vi ser et Russland som beveger seg i stadig mer totalitær retning. All opposisjon er i hovedsak knust eller befinner seg i eksil. Antallet politiske fanger og fengslede er også økende. Uavhengige medier er stengt. Sivile samfunnsorganisasjoner tvangsoppløses. Kraftig undertrykking gjør at kun et lite fåtall nå tar til motmæle. Foreløpig ser vi få tegn til at det russiske regimet er ustabilt, men raske omveltninger i land med autoritære regimer har skjedd før, og det kan skje igjen.

Samtidig har Kina fortsatt ikke tatt avstand fra Russlands folkerettsstridige invasjon og krigføring. Det er bekymringsfullt. Kina er i en særstilling som stormakt og fast medlem av FNs sikkerhetsråd. Vi og våre allierte har advart Kina om at eventuelle våpenleveranser til Russland vil få store konsekvenser for forholdet til Europa.

Nesten 18 millioner mennesker – 40 pst. av den ukrainske befolkningen – trenger humanitær nødhjelp. Nå vil Stortingets nye Ukraina-bevilgninger bli tatt i bruk. De vil bl.a. gå til konvoier med livreddende bistand – husly, mat og medisiner – til de mest krigsutsatte områdene gjennom FN-systemet, til helseklinikker gjennom Røde Kors, til rydding av miner og hjelp til mottakssentre for flyktninger gjennom norske og internasjonale humanitære organisasjoner, og til kritisk viktig budsjettstøtte, energistøtte og rehabilitering av infrastruktur gjennom Verdensbanken og Den europeiske utviklingsbanken.

Det ukrainske folkets vilje til å hjelpe dem som har mistet hjem og levebrød, er imponerende, men jo lenger krigen varer, jo mer krevende blir det også for ukrainske myndigheter å ivareta sivilbefolkningens behov. Samtidig glemmer vi ikke andre kriser som også krever vår oppmerksomhet. Våre bidrag til Ukraina har ikke gått på bekostning av annen humanitær bistand.

Betydningen av sikkerhetsgarantien gjennom NATO har nå blitt enda tydeligere. Flere militære styrker er tilgjengelig og på kortere beredskap enn før krigen. Dette må til bl.a. for å trygge våre østlige allierte.

Finland og Sverige vil gjøre NATO sterkere. Felles forankring i NATO åpner også for et utvidet og mer forpliktende nordisk forsvars- og sikkerhetspolitisk samarbeid. Ratifikasjon fra Tyrkia og Ungarn har som kjent tatt lengre tid enn forventet. Det er uheldig, men vi må ikke glemme at opptaksprosessen til nå har forløpt historisk hurtig. Vi skal heller ikke glemme at 28 NATO-land allerede har godkjent Sverige og Finlands opptak i alliansen. Det er i seg selv en forsikring. I tillegg har flere allierte gitt klare sikkerhetsforsikringer i påvente av at ratifikasjonsprosessen fullføres. Det er utenkelig at NATO ikke vil reagere dersom Finland eller Sverige skulle trues militært.

Samarbeidet med EU som sikkerhetspolitisk aktør har også blitt viktigere for Norge. Vi trapper opp samarbeidet for å styrke vår beredskap og motstandskraft i bredt. Dette og andre saker i vårt forhold til EU vil jeg komme tilbake i min redegjørelse om viktige EU-/EØS-saker 2. mai.

Stabilitet og forutsigbarhet i nord er i både norsk og alliertes interesse og et hovedmål i regjeringens nordområdepolitikk. For å unngå misforståelser og uønskede hendelser opprettholder vi derfor nødvendig myndighetskontakt med Russland om kritiske samfunnsfunksjoner og om bærekraftig ressursforvaltning. Norsk sikkerhetspolitikk vil fortsatt være basert på avskrekking og beroligelse.

Vi må også være forberedt på at sikkerhetssituasjonen kan forverres på kort varsel, men vi er forutsigbare. Russland vet hvor de har oss. Vi overvåker og beskytter våre egne områder, men vi er helt avhengig av alliert hjelp hvis vi skulle bli angrepet.

Klimakrisen gjør at vi trenger mer samarbeid for å håndtere effekter på økosystemer og folk i Arktis, men dagens situasjon har store negative konsekvenser for dialog og samarbeid i nord, som i Barentsrådet og i Arktisk råd. I mai tar Norge over lederskapet i Arktisk råd. Jeg legger ikke skjul på at det blir vanskelig, men vårt overordnede mål er å bevare rådet som det viktigste forumet for samarbeid i Arktis. Det vil bli et annet lederskap enn vi hadde sett for oss, men kanskje det viktigste lederskapet i rådets historie.

Russlands krig har fått store ringvirkninger for mange norske aktører. Mange virksomheter langs kysten er berørt på dramatisk vis. Forskningssamarbeid er også satt på vent. I Øst-Finnmark er folk-til-folk-prosjekter og annet grensekryssende samarbeid blitt svært vanskelig. Jeg har snakket med flere av dem som er rammet gjennom det siste året, og forstår den vanskelige situasjonen veldig mange nå står i.

Samtidig har utviklingen synliggjort hvor viktig det er å utvikle et robust nord. Regjeringa ønsker at Nord-Norge skal bli et sentrum for grønn omstilling. Det er store muligheter, bl.a. for et tettere næringslivssamarbeid med Sverige og Finland.

I oktober var det 60 år siden Cuba-krisen. Russlands krigføring i Ukraina har aktualisert atomtrusselen. Fra russisk hold har vi hørt farlig ordbruk og dulgte trusler. Enhver bruk av kjernevåpen vil ha katastrofale konsekvenser for mennesker og miljø. I et krevende

sikkerhetspolitisk landskap er det ikke enkelt å få framgang for nedrustning, rustningskontroll og ikkespredning av masseødelegglesesvåpen, men det betyr ikke at Norge ikke skal prøve. Vi skal være en trofast alliert, men samtidig virke som en brobygger og bidra til å skape bevegelse og framgang for en tryggere verden.

Prøvestansavtalen vedtatt i 1996 forbyr atomprøvesprengninger. 186 land har signert, men det gjenstår noen få nasjonale godkjenninger før avtalen formelt kan tre i kraft. Vi har fra norsk side nylig sagt oss villig til å ta lederansvar for å bidra til at prøvestansavtalen trer i kraft.

Kunstig intelligens blir tatt i bruk på stadig flere samfunnsområder. Utviklingen av autonome, helt eller delvis selvstyrte våpen stiller oss overfor dype dilemmaer. Regjeringa arbeider for fungerende internasjonal regulering av selvstyrte våpen. Vi ser nå tegn til positiv bevegelse, etter at Norge sammen med nærstående land har foreslått en tospors-tilnærming: et målrettet forbud kombinert med et internasjonalt regelverk.

På kontoret har jeg et skriv fra det amerikanske utenriksdepartementet. Det er datert november 1945 og har tittelen Forslag for utvidelse av verdens handel og arbeid. I første setning kan vi lese følgende: Hovedpremien for seieren til de allierte er en begrenset og midlertidig makt til å etablere den type verden vi ønsker å leve i.

I setningen etterpå står det: Det grunnleggende valget er om land vil kjempe mot hverandre for rikdom og makt, eller samarbeide for sikkerhet og gjensidig fordel.

Det notatet – de setningene – var starten på det tankegodset som etter hvert skulle føre til etableringen av det vi i dag kjenner som Verdens handelsorganisasjon, WTO. De pekte ut retningen for et internasjonalt handelsregime som har tjent Norge vel, men de setningene gir også retningen for hele bredden av det multilaterale samarbeidet som har preget hele etterkrigstida.

Det globale handelsregelverket er en del av en internasjonal rettsorden som har tjent alle land vel, særlig de siste 30 årene, etter Berlinmurens fall. Norge er en av globaliseringens vinnere, men det regelbaserte handelssystemet blir nå utfordret. Sikkerhetspolitikk, energipolitikk og handelspolitikk veves nå stadig tettere sammen. Det ser vi ikke minst i forholdet mellom de to stormaktene USA og Kina. Handel og økonomisk samkvem mellom disse gigantene har lenge gitt store økonomiske gevinster. Nå ser vi at avhengighet, sårbarhet og sikkerhet i større grad må tas med i betraktningen. Det er bra, men det må aldri bli et vikarierende argument for å gå tilbake til proteksjonisme.

Mange land handler mer med Kina enn før. Det gjør også USA. Vi er ikke tjent med mindre handel på tvers av kontinentene, og at Kina blir frakoblet oss. Vi må verne om det som er kritisk for våre interesser. Vi må hindre at vi blir sårbare hvis globale handelskjeder bryter sammen. Det lærte vi under pandemien. Det har Europa lært av gassavhengigheten til Russland.

Tiltak som stenger andre ute fra eget marked, er under visse forutsetninger legitime, men om slike tiltak brer om seg og stadig flere land faller for den proteksjonistiske fristelsen, vil de negative konsekvensene bli store – for verdenshandelen, for verdensøkonomien og for arbeidsplasser og folks velferd, også her i vårt land.

Det globale handelsregelverket mister sin verdi dersom det ikke blir etterlevd. Det er derfor bekymringsfullt når store nasjoner viser tegn til nettopp dette. Kina ble medlem av WTO i 2001 og har hatt enorm nytte av sitt medlemskap. Kinesiske myndigheter har neppe noe ønske om å undergrave en forutsigbar verdensorden hvor avtaler regulerer forholdet mellom stater.

Samtidig er det flere problematiske sider ved Kinas økonomiske system. Det er særlig konkurransefordelene som følger av et lite gjennomskiktig system av støtteordninger og offentlig eierskap, som bekymrer oss og andre. Dette er forhold som ikke nødvendigvis fanges opp av eksisterende WTO-avtaler. Både USA og EU har svart på denne situasjonen med omfattende tiltak.

USA forblir en av våre nære partnere og vår viktigste allierte, men som handelspolitisk aktør er bildet av USA mer sammensatt. På den ene siden er USA et aktivt medlem av Verdens handelsorganisasjon, WTO, og de er opptatt av at inngåtte avtaler overholdes. På den andre siden er de ikke like ivrige når det gjelder å forhandle fram nye avtaler, og det er en utfordring at USA ikke alltid respekterer WTOs regelverk.

EU oppgraderer nå sin handelspolitiske verktøykasse med instrumenter som skal både beskytte det indre markedet og motvirke urettferdig praksis fra handelspartnere. En kjerneoppgave for meg er å sikre norsk inngrep med disse prosessene i EU så tidlig som mulig. Historien har vist oss at proteksjonisme ikke er i noens interesse i det lange løp. De som rammes hardest, er de aller fattigste landene, de som ikke har et kjøpekraftig hjemmemarked og en velfungerende økonomi i utgangspunktet. En verden der de store overbyr hverandre med subsidier, vil være en verden for de rike som har råd til å subsidiere. Fattige land vil oppfatte det som at de rike landene trekker stigen opp etter seg, og ulikhetene i verden vil forsterkes.

Det er derfor gledelig at WTOs ministerkonferanse i juni i fjor ga flere positive resultater, som enigheten om å forby subsidier til ulovlig, uregulert og uregistrert fiske – for øvrig den første miljøavtalen framforhandlet i WTO.

Vi skal sikre våre handelspolitiske interesser gjennom avtaler. Norge har tjent godt på frihandel, og vi skal jobbe videre for frihandelsavtaler. Vi skal ta vår del av ansvaret for at handelssystemet også bidrar til bærekraftig sosial og økonomisk utvikling i fattige land. Norge har stor troverdighet som utviklingspolitisk aktør. Det gir oss muligheter til å spille en konstruktiv rolle i WTOs reformprosess.

Selv om energikrisen i 2022 påførte Europa store utgifter – nær 800 mrd. euro for å skjerme forbrukere og næringsliv – er det nå klare tegn til at situasjonen er i bedring. Russland lyktes ikke med å tvinge Europa i kne ved å bruke energi som våpen, snarere tvert imot. En rekke indikatorer viser at energikrisen har ført til en taktøkning for det grønne skiftet. For eksempel var den globale økningen av antall solceller på tak på over 50 pst. i 2022. Kapasiteten for landvindparker økte med 35 pst., på bare ett eneste år.

Det grønne skiftet er helt nødvendig for at verden skal nå sine klimamål, men det betyr enorme endringer. I fjor passerte for første gang investeringene i fornybare energisystemer 1 billion – altså 1000 milliarder – amerikanske dollar og var dermed større enn investeringene i petroleumsindustrien. Dette er oppsiktsvekkende, og det er viktig for Norge.

Det grønne skiftet gjør at det blir konkurranse om nye verdikjeder, teknologier og råvarer. Det stiller krav til hvordan vi innretter vår utenrikspolitikk i bred forstand, nå aktualisert gjennom USAs «Inflation Reduction Act» – IRA.

Det er grunnleggende positivt at USA for alvor har meldt seg på det grønne skiftet. Det er bra for klima, det gir rom for økt samarbeid med USA, og det kan gi muligheter for norsk kompetanse og også norske bedrifter. Men IRA har også handelshindrende og investeringsvridende elementer som utfordrer Europa og Norge på en rekke områder, og som risikerer å stenge Norge og andre ute av verdikjeder og markeder. Bruken av slike virkemidler utfordrer det regelbaserte systemet som nettopp er ment til å beskytte oss mot slik diskriminering.

Som en respons på IRA har EU-kommisjonen foreslått en grønn industriplan. Parallelt forhandler de med USA for å finne løsninger som gjør at grønne bedrifter i EU-land ikke utestenges fra det amerikanske markedet. EUs plan skal øke takten i den grønne industrielle omstillingen, bygge egne verdikjeder i Europa og gi insentiver for at nøkkelindustrier videreutvikles og blir værende i Europa.

Jeg minner om at Europa er i en særklasse, det er vårt viktigste marked. I fjor gikk nesten 91 pst. av vår totale eksport til Europa – 91 pst.! Selv uten olje og gass går 72 pst. av vår eksport til Europa, langt over dobbelt så mye som vi samlet eksporterer til hele resten av verden.

Norges mulighet til å påvirke verdenshandelen gjennom bilateral kontakt er begrenset. Kina, USA, India, Brasil og andre store og framvoksende økonomier endrer sjelden sin handelspolitikk fordi Norge alene ber om det, men felles europeiske løsninger – og felles europeisk påvirkning – har vist betydelig større muligheter for å få gjennomslag.

Vi samarbeider tett med EU for å ivareta norske interesser i arbeidet som nå pågår i EU for å sikre konkurransekraft for grønn omstilling. Det er i vår interesse å sikre at EUs regelverk knyttet til det grønne skiftet inkluderes i EØS-avtalen. Det pågår samtaler mellom Norge og

EU om utforming av en grønn allianse som skal danne en plattform for vårt samarbeid med EU om det grønne skiftet.

Også havet utgjør muligheter i det grønne skiftet. Vi trenger økt internasjonal forståelse for betydningen av bærekraftige hav. Norge har en lederrolle på flere områder, som arbeid mot marin forsøpling, utvikling av havretten og bekjempelse av ulovlig fiske.

Mulighetene for å bygge norsk eksportnæring rundt det grønne skiftet må også ses i sammenheng med regjeringas ambisjon om å øke norsk eksport utenom olje og gass med 50 pst. innen 2030. For Norge er det særlig muligheter knyttet til CO2-håndtering, havvind, hydrogen, batterier og grønne prosjekter i eksisterende fastlandsindustri.

Dette er en ambisjon jeg har satt av mer ressurser til å følge opp i Utenriksdepartementet.

De siste seks årene er antall land som beveger seg i autoritær retning blitt mer enn dobbelt så høyt som antall land som beveger i demokratisk retning. Mer enn to tredjedeler av verdens befolkning lever i demokratier i tilbakegang eller i autoritære regimer. Norge har et ansvar for å fremme demokratiske prinsipper og universelle menneskerettigheter.

Jeg tror ikke på isolasjon som virkemiddel. Samtaleboikott fungerer ikke. Se for eksempel til USAs Cuba-politikk. Isolasjon over flere tiår har ikke ført fram. At vi nå isolerer Russland skyldes en helt eksepsjonell situasjon. Det er ikke slik vi opererer i arbeidet for menneskerettigheter til daglig.

I mange land øker nå entusiasmen for én sterk leder. Kritiske stemmer fjernes. Rettsstaten, demokratiske institusjoner, frie medier og sivilsamfunn blir gradvis undergravd og forbudt. Ny teknologi brukes til masseovervåking og undertrykkelse. Polarisering, feilinformasjon og ren propaganda er framtrедende virkemidler.

Ofte begynner det med det. Så begynner angrepene – på kvinners rett til å bestemme over egen seksualitet og på skeives rettigheter. De såkalte sterke menn vil tilbake til den tida da dette «ikke fantes» – i hvert fall var det ikke synlig. Vi ser utviklingen også i våre europeiske nærområder, som i Ungarn.

Det er dypt bekymringsfullt, både fordi mennesker i autoritære stater blir undertrykt, og også fordi autoritære ledere destabiliserer internasjonal sikkerhet. Russlands vei mot et totalitært samfunn og angrep på Ukraina er en tragisk bekreftelse på hvorfor det er viktig   forsvare demokratiske prinsipper og menneskerettighetene.

Menneskerettighetene er en del av v r regelstyrte verden, en del av folkeretten. De er universelle. Det betyr at alle land må holdes ansvarlig for   respektere menneskerettighetene – også stormaktene.

Norge var blant de land som tok initiativ til at FNs høykommissær for menneskerettigheters rapport om situasjonen i Xinjiang kom på dagsordenen i FNs menneskerettighetsråd. Den dokumenterer omfattende menneskerettighetsbrudd i Xinjiang.

Når vi snakker med Kina, snakker vi alltid også om menneskerettigheter og er tydelig på hvor vi står, som da jeg møtte den kinesiske utenriksministeren under FNs generalforsamling i september i fjor, hvor jeg tok opp norske bekymringer knyttet til situasjonen i Xinjiang og Hongkong.

Vi er også dypt bekymret for mangelen på respekt for menneskerettigheter i Iran. Vi har fordømt Irans undertrykkelse av befolkningen og har oppfordret til umiddelbar stans i henrettelsene som har funnet sted i kjølvannet av demonstrasjonene siste halvår. Jeg har formidlet Norges klare holdning direkte til Irans utenriksminister. I Utenriksdepartementet har vi kalt inn den iranske ambassadøren. Og jeg tok også dette opp i mitt innlegg i FNs menneskerettighetsråd.

Verdens problemer forsvinner ikke når vi vender ryggen til dem. Den som velger å avstå fra å snakke med dem man er uenig med, gjør det innmari enkelt for seg selv. Det bør derfor aldri være norsk politikk. Å bruke samtaleboikott som virkemiddel for ytringsfrihet, framstår for meg som en stor, stor selvmotsigelse.

I dag er det 75 år siden FN vedtok verdenserklæringen om menneskerettighetene. De verdier, ambisjoner og håp menneskerettighetserklæringen representerte i 1948, er like aktuelle i dag.

Også gjennom kultursamarbeid får vi fram de verdiene vi hegner om. Frie kunstuttrykk er viktig i vårt arbeid for ytringsfrihet og demokrati. Så er det også mange store markeder der ute for norske musikere og filmfolk – som f.eks. «Girl in Red», Marie Ulven Ringheim, jenta fra Horten som er en av verdens mest strømmede artister. Hun er et forbilde for en hel generasjon unge kvinner verden over. Og vi har Kajsa Næss' internasjonalt anerkjente animasjonsfilmer.

Gjennom kultur når vi bredere enn bare til andre lands myndigheter, men kultursamarbeid bidrar også til gode relasjoner med våre viktige samarbeidsland. Våre utenriksstasjoner jobber derfor målrettet med å fremme norsk kultur.

Vår ambassade i Kairo løftet f.eks. fram likestilling og skeives rettigheter under bokmessen i Kairo i fjor. Der presenterte forfatter Marta Breen sin bok Kvinner i kamp, som nå er oversatt til arabisk. Det skapte en diskusjon om likestilling og kvinners rettigheter og bidro til å styrke samarbeidet med Egypt.

Det pågår fortsatt mange voldelige konflikter – eller dialog og skjøre fredsprosesser – i land som Afghanistan, Filippinene, Colombia, Jemen, Myanmar, Somalia, Venezuela og i

Midtøsten. Dette er prosesser hvor Norge har vært engasjert det siste året, noen steder i mange år.

Etter flere år med pandemi og økt konfliktnivå har behovet for fred og forsoning i verden dessverre blitt større. Fred- og forsoningsinnsats styrkes gjennom målrettede bidrag, men også her må vi prioritere. Til tider vil det innebære å involvere aktører vi er dypt uenige med. Men alternativet er mye verre. Det er i vår egeninteresse å bidra til en fredelig og stabil verden.

I Colombia er vi en sentral partner i landets fredsprosesser. Vi er garantistland i gjennomføringen av fredsavtalen med tidligere FARC. Vi deltar også i forhandlingene som nå pågår mellom geriljaen ELN og landets myndigheter.

I Venezuela ble regjeringa og opposisjonen i fjor høst enige om gjenopptakelse av forhandlingsprosessen med norsk tilrettelegging.

Stabilisering og deeskalering av politiske og militære konflikter i Midtøsten er, og vil fortsatt forbli, viktig i norsk utenrikspolitikk. Israel–Palestina-konflikten er fortsatt uløst. Situasjonen på bakken blir stadig verre. Jeg frykter for utviklingen de siste månedene både i Israel og på Vestbredden og for den situasjonen som nå kan komme til å eskalere.

Vi har ikke vært lenger unna en tostatsløsning enn siden før Oslo-prosessen for over 30 år siden. Formålet med Norges engasjement da var å legge grunnlaget for en tostatsløsning. Vi mener fortsatt at dette er den eneste måten å sikre fred og sikkerhet for både israelere og palestinere.

Jeg har ikke sett noen uttalelser hvor den sittende regjeringa i Israel gir uttrykk for en slik ambisjon. Da må vi se på deres handlinger. Og med stadig nye bosettinger tar Israel skritt i retning av en enstatsrealitet. Det er mange grunner til denne utviklingen, men Israels bosettingsaktivitet på okkupert land i Palestina er en av de viktigste driverne.

Det er ni år siden de siste reelle forhandlingene mellom partene ble avsluttet. Mangelen på håp og en politisk horisont på palestinsk side gjør at flere, særlig unge, tyr til vold. Det er altså manglende tillit på begge sider.

Jeg har på bakgrunn av denne utviklingen tatt til orde for en kritisk vurdering av vårt engasjement i konflikten. Politikken vår må reflektere realitetene på bakken og innrettes på en måte som gir størst mulig gjennomslag for våre interesser.

Vi vil fortsette engasjementet for å bygge palestinske statsinstitusjoner gjennom lederskap i givergruppen for Palestina. Samtidig snakker vi med andre land om hva vi kan gjøre for å stanse den negative utviklingen og få i gang en politisk prosess. Vi oppfordrer også andre

land i regionen til å engasjere seg tyngre enn i dag. For oss handler dette også om vår prinsippfaste fordømmelse av okkupasjon og om beskyttelse av territoriell integritet – uansett hvor vi ser folkerettsstridig okkupasjon.

I Myanmar viderefører vi vårt langvarige og sterke engasjement. Støtte til demokratibevegelsen står sentralt. Vi opprettholder dialog og kontaktnettverk med sentrale aktører. Det inkluderer opposisjonsregjeringa, sivilsamfunn og representanter for de etniske gruppene. Samtidig, i et langsiktig freds- og forsoningsperspektiv, vil det også være viktig å ha kontakt med juntaen, uten å gi dem politisk legitimitet.

Vi fortsetter også vårt engasjement for fred og forsoning i Afghanistan – både av humanitære hensyn og for å motvirke ekstremisme og ukontrollert migrasjon i våre nærområder. Det er i vår interesse å unngå at Afghanistan nok en gang blir oppmarsjområde for terroraksjoner i Europa.

Situasjonen for kvinner og jenter i Afghanistan forverres dramatisk, men jeg lytter til afghanske kvinner når de ber Norge fortsette å ha kontakt med makthaverne. Vårt budskap til Taliban er tydelig: Å stenge jenter og kvinner ute fra utdanning og arbeid er fullstendig uakseptabelt.

Siden Talibans maktovertagelse har Norge intensivert støtten til humanitær innsats og menneskerettighetsarbeid i landet. Vi har ikke glemt det afghanske folk. Vi har forsøkt å isolere Afghanistan før. Det gikk fryktelig dårlig. Vi holder Taliban ansvarlig og kritiserer dem åpent og ærlig, både i internasjonale fora og direkte når vi møter dem, men vi holder døra åpen for dialog, også med Taliban – som vi gjør med houthiene i Jemen og med Hamas.

På 1980-tallet tilsvarte utenlandske direkteinvesteringer i Afrika sør for Sahara 12 pst. av summen av bistandsoverføringer. Det siste tiåret har det tilsvart 76 pst. I 2021 oversteget utenlandske investeringer bistand med 18 pst. – det er mye mer i investeringer enn i bistand.

Bistand er fortsatt viktig om afrikanske land skal nå sine utviklingsmål. 42 pst. av den geografisk fordelte bistanden fra giverland, altså OECD- og DAC-land, gikk til Afrika i 2021. Norge sto for 2 pst. av den bilaterale støtten til det afrikanske kontinentet.

Men Afrikas rolle i det geopolitiske landskapet vil endre seg i årene som kommer. Det er forventet at Afrikas andel av global BNP kan vokse med mer enn 2 pst. hvert år fram mot 2027. Før pandemien var seks av verdens ti raskest voksende økonomier i Afrika.

Covid-pandemien, klimaendringer og global prisstigning på basisvarer går nå veldig hardt ut over det afrikanske landbruket. Produktiviteten er lav, men mulighetene er store. Afrika står for 65 pst. av verdens uutnyttede dyrkbare areal. Afrika vil kunne produsere to til tre ganger så mye korn og bearbejdede kornprodukter som i dag, ifølge en rapport – så er det også ulike rapporter. Det tilsvarer 20 pst. økning av dagens samlede verdensproduksjon.

Samtidig er konflikt og humanitære kriser fortsatt en altfor stor del av Afrikas realitet.

Den pågående tørkekatastrofen i Afrika er svært alvorlig og ser ut til å forverres. FN anslår at 6,4 millioner kenyanere trenger humanitær hjelp. Rundt 2,5 millioner kyr har gått tapt. Det utgjør 3,3 pst. av landets nasjonalprodukt.

Et annet dystert eksempel er dødstallene som følge av borgerkrigen i Tigray, nord i Etiopia. Ifølge Den afrikanske unions fredsutsending for Afrikas horn har minst 600 000 mennesker mistet livet som følge av to år med borgerkrig. I tillegg har krigen fordrevet millioner av mennesker og bidratt til sult for titalls millioner. New York Times har kalt borgerkrigen en av de blodigste i vår tid.

Likevel, den internasjonale dynamikken i Afrika er endring. Vi ser det bl.a. gjennom stormaktenes engasjement på kontinentet. De er synlige, og høynivåbesøkene i flere afrikanske land har blitt flere.

Om 10 år vil Afrika ha en større andel mennesker i arbeidsproduktiv alder enn Kina eller India. Afrika huser 700 selskaper med en årlig omsetning på mer enn 500 mill. dollar. Afrika er ikke lenger primært en mottaker av utviklingshjelp, men et kontinent som er attraktivt for investeringer innen en rekke næringer. For eksempel investerte Statens Pensjonsfond Utland nesten 40 mrd. kr i 144 selskaper i Afrika i 2021, fordelt på børsene i seks afrikanske land.

Vi har solide relasjoner til en rekke afrikanske land og til Den afrikanske union. Det er i vår interesse å styrke vårt engasjement og partnerskap med afrikanske land. Og det er særlig i vår interesse nå når vi skal gjennom et stort, omfattende globalt grønt skifte. Som energisjefen i Verdensbanken nylig påpekte under Oslo Energy Forum, er utvinning av mineraler, inkludert kobber, avgjørende for den grønne omstillingen. Og fram til nå – gjennom hele menneskehetens historie – har det blitt utvunnet 700 millioner tonn kobber. Hvis vi skal nå «net zero» – og det skal vi – må vi utvinne nye 700 millioner tonn før 2050. Og det aller meste av dette vil skje i Afrika. Kobber er bare ett av mange eksempler på hvordan Afrika vil bli enda viktigere for tilgangen vår til kritiske råvarer.

Regjeringa har startet arbeidet med en Afrika-strategi som skal være klar sommeren 2024. Den vil rette seg mot et Afrika i rask utvikling.

Da Edwin Drake boret sin oljebrønn i 1859, var hesten et stort miljøproblem. Bare i New York Citys gater ble det på slutten av 1800-tallet lagt igjen over en million kilo hestemøkk hver eneste dag. Den gang arbeidet byplanleggerne for det hesteløse samfunn i byene. Og oljealderen, med bilen, ble løsningen på miljøproblemet. Nå er det et samfunn uten klimagassutslipp vi arbeider for.

FNs klimapanel har i sin sjette hovedrapport gjort det klart at vi ikke vil kunne begrense den globale oppvarmingen til 1,5 grad med mindre vi gjennomfører umiddelbare, omfattende og varige utslippskutt. Og som overgangen fra hestemøkk til bileksos har vist, må vi ha en lang tidshorisont når vi skal løse komplekse miljøproblemer. Vi må unngå at dagens løsninger bidrar til å utløse morgendagens kriser.

I tillegg til klimakrisen står verden overfor store miljø- og naturkriser som ikke har blitt mindre alvorlig det siste året. Klimaendringene fører bl.a. til tørke og matmangel, som gir grobunn for sosial uro, ekstremisme, vold og migrasjon.

Det kan true internasjonal sikkerhet, som er grunnen til at Norge arbeidet for å styrke koblingen mellom klima og sikkerhet i FNs sikkerhetsråd. Klimakrisen er vår tids største utfordring.

Jeg har i dag skissert noen av de utenrikspolitiske utfordringene vi står overfor, men la oss ikke glemme at selv om det kan virke mørkt, så finnes det også lyspunkter. Noen av dem har jeg allerede nevnt.

Vi har også kommet oss gjennom en pandemi, Kina åpner seg igjen, og det globale helsesamarbeidet har høstet verdifulle erfaringer og står nå sterkere enn før. Det er jeg sikker på at også helseministeren, som også sitter i salen, deltar aktivt i.

I FNs generalforsamling har et stort flertall av medlemslandene fordømt Russlands krigføring.

I Tigray i Etiopia er en fredsavtale inngått, meklet fram av Den afrikanske union.

Saudi-Arabia og Iran, erkerivaler i Midtøsten, har gjenopptatt dialogen.

Skogsatsingen i Brasil og Indonesia er igjen inne på riktig spor.

Det globale miljøsamarbeidet går videre. Med det utvikles også folkeretten. Under norsk ledelse i FNs miljøforsamling har verden blitt enig om å lage en bindende avtale for å stanse plastforsøpling.

Nylig fikk vi også på plass en avtale under havrettskonvensjonen, som skal sikre naturen i de store internasjonale havområdene. I tillegg har verdens land blitt enige om en naturavtale under FN-konvensjonen om biologisk mangfold.

Positive endringer er mulig, også i en verden med et mer krevende sikkerhetspolitisk landskap.

Og i denne verdenen, reiser også nordmenn mer enn før. Utenrikstjenesten bistår nordmenn i utlandet hver eneste dag. Antall utenlandsreiser økte fra under 2 millioner i 2021 til over 7 millioner i fjor. I 2022 hadde UDs reiseinformasjon på regjeringen.no 8 millioner visninger. Denne økte reiseaktiviteten viser seg også i arbeidet med Stortingets utenriks- og forsvarskomitees reisevirksomhet.

Oljealderen har endret Norge. Farouk al-Kasim og andre – ikke minst Stortinget – gjorde kloke valg og pekte ut retningen da Norge ble en oljenasjon på 1970-tallet.

Vi står nå overfor en ny æra – en ny sikkerhetspolitisk virkelighet, en ny energipolitisk virkelighet, en ny handelspolitisk virkelighet. Og vi må sammen finne ut hvordan vi møter denne virkeligheten, og hvordan det vil endre Norge.

Derfor trenger vi mer utenrikspolitisk diskusjon. Og det ser jeg fram til her i Stortinget.

Presidenten [10:50:18]: Presidenten vil foreslå at utenriksministerens utenrikspolitiske redegjørelse legges fram for behandling i et senere møte i Stortinget. – Det anses vedtatt.